

Benchmarking VA-verksamhet 2005

Lysekil Munkedal Sotenäs Strömstad Tanum

Inledning/bakgrund

Arbetet med att jämföra VA-verksamheter påbörjades 2002. Kommunerna Munkedal, Tanum, Strömstad och Sotenäs har deltagit hela tiden och från 2004 har även Lysekil anslutit sig. En arbetsgrupp, bestående av en ekonom från varje kommun, samlar in och ställer samman uppgifter. Gruppen har kontinuerlig dialog med en referensgrupp bestående av kommunernas VA-chefer. Arbetet har främst handlat om att samla in data och definiera hur värden och nyckeltal ska beräknas samt hur resultaten skall presenteras på ett pedagogiskt och intresseväckande sätt.

Syfte

Syftet med jämförelserna är i första hand att se om kommunerna kan lära av varandra men även att kunna finna förklaringsfaktorer till de stora skillnader som finns i avgiftsuttag mm.

Modell

För att kunna presentera resultatet av jämförelserna på ett överskådligt sätt har arbetsgruppen tagit fram en modell som förankrats hos referensgruppen och som utgår ifrån de fyra perspektiven: **process, miljö, brukare och ekonomi**. Dessa perspektiv bygger i sin tur på 8 nyckeltal som vägs samman i ett spindeldiagram. Varje kommuns nyckeltal poängsätts i relation till de andra kommunernas nyckeltal på en skala från 1-5 där 5 är det bästa värdet. Det är viktigt att betona att ett bra värde endast avser förhållandet till de övriga kommunerna i jämförelsen och säger inte något om hur kommunen förhåller sig till övriga kommuner i landet. De 8 nyckeltalen är: **tillskottsvatten, elförbrukning, utsläpp, tillsatser, avgift villa, avgiftsfinansiering, kostnad såld volym och utläckage dricksvatten**.

Varje perspektiv påverkas av fyra nyckeltal:

- **Process** påverkas av kostnad såld volym, utläckage dricksvatten, tillskottsvatten och elförbrukning.
- **Miljö** påverkas av tillskottsvatten, elförbrukning, utsläpp och tillsatser.

- **Brukare** påverkas av utsläpp, tillsatser, avgift villa och avgiftsfinansiering.
- **Ekonomi** påverkas av avgift villa, avgiftsfinansiering, kostnad såld volym och utläckage dricksvatten.

Tillskottsvatten

Nyckeltalet visar hur mycket den renade volymen överstiger den sålda volymen. Ett högt betyg indikerar ett bra avloppsledningsnät med lite inläckage av regnvatten.

Elförbrukning

Nyckeltalet visar den sammanvägda elförbrukningen för produktion och rening i förhållande till volym. Ett högt betyg indikerar en effektiv process.

Utsläpp

Nyckeltalet visar den sammanvägda utsläppsmängden av fosfor, kväve och syreförbrukande ämnen i förhållande till volym. Ett högt betyg indikerar låg miljöpåverkan.

Tillsatser

Nyckeltalet visar den sammanvägda tillsatsmängden av kemikalier i produktion och rening i förhållande till volym. Ett högt betyg kan bero på en bra process med låg miljöpåverkan.

Avgift villa

Årsavgifter för en villa med 150 m³ årsförbrukning av vatten. Låg avgift medför högt betyg.

Avgiftsfinansiering

Nyckeltalet visar hur stor andel av de totala kostnaderna som täcks av bruksavgifter. Ett högt betyg indikerar en god ekonomi verksamheten.

Kostnad såld volym

Nyckeltalet visar totala driftskostnader exklusive kapitalkostnader i förhållande till såld volym. Ett högt betyg visar på en kostnadseffektiv process.

Utläckage dricksvatten

Nyckeltalet visar hur mycket den producerade volymen överstiger den sålda volymen. Ett högt värde indikerar ett bra ledningsnät för dricksvatten med lite utläckage.

Lysekil

Lysekils kommun har dåliga värden i jämförelse med grannkommunerna. Några av parametrarna kan vi dock inte förbättra, pga de fysiska förutsättningarna tex vad gäller tillsatser och elförbrukning.

Process

De verksamheter som anknyter till perspektivet process måste vi arbeta mycket med framöver. Framförallt gäller det vårt ledningsnät som helt klart har stora brister vilket visar sig i läckage av dricksvatten.

Miljö

I jämförelsen har vi låga värden på miljön. Vi har dock arbetat mycket med miljön de senaste

åren. Det kommer att visa sig framöver med kraftigt minskade utsläpp från våra reningsverk.

Brukare

De relativt låga förbrukningsavgifterna måste vi försöka att hålla även i framtiden trots att underhållsbehovet är stort på framförallt ledningsnätet.

Ekonomi

Ekonomi förbättrades 2005 jämfört med tidigare år då vi hade stora kostnader för regresser beroende på översvämningsskador 2002. Översvämningsskadorna kommer att slutregleras 2006.

Munkedal

Process

Munkedals resultat har försämrats under året, framförallt avseende elförbrukning och tillskottsvatten.

Brukare

Eftersom taxan varit oförändrad har det relativa läget förbättrats för "avgift villa". Taxan är dock fortsatt hög jämfört med landets övriga kommuner.

I branschorganisationen "Svenskt vatten" tävling om godaste vattnet kom Munkedal på tredje plats i regionfinalen och erhöll ett hedersomnämmande.

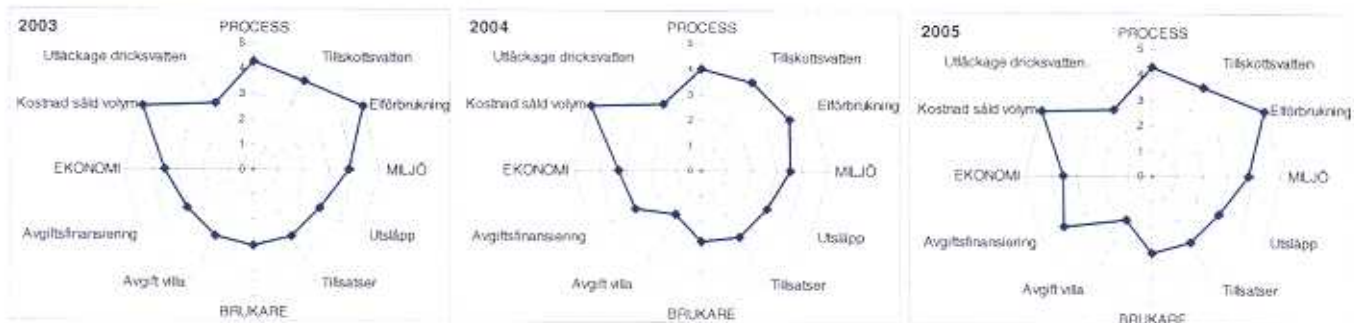
Ekonomi

Munkedal har lägst drifts- och kapitalkostnader av kommunerna. Driftskostnaderna per ansluten fastighet är även den lägst, men med kapitalkostnaderna inräknade försämrats kommunens position. Här slår igenom att kommunen har få anslutna fastigheter och att förbrukningen är liten.

Miljö

Att Munkedal har grundvattentäkter medför att det inte behövs några tillsatser i dricksvattnet.

Sotenäs

Process

Ledningsnätet håller en tillfredsställande standard och utläckage dricksvatten beror till en del på förbrukning i hamnar mm där vattenmätare saknas.

Miljö

När det gäller miljön är det framför allt utsläppen av kväve som kan förbättras. Dricksvattnet kräver som alla ytvattentäkter tillsatser av kemikalier men håller en dokumenterat hög kvalitet. Ett omfattande investeringsarbete pågår för att säkra vattentillförsel och ytterligare förbättring av kvaliteten med minskad kemikalieanvändning.

Brukare

Avgiftsintäkterna täcker väl kostnaderna vilket delvis beror på att Sotenäs har relativt höga avgifter för hushållen.

Ekonomi

Den relativt låga kostnaden för såld volym beror till stor del på stordriftsfördelar då Sotenäs har en stor produktion tack vare storförbrukare som fiskberedningsindustrin men även på att de flesta hushållen är anslutna till kommunalt vatten.

Tanum

Process

Tanums kommun har många utspridda verksamhetsområden och därmed många mil nergrävda ledningar. "Få abonnenter per meter ledning." Beträffande ledningsnätet som är av skittande kvalitet pågår kartläggningar för att upprätta saneringsplaner. Ett stort investeringsprogram håller på att göras. VA-avdelningen har identifierat och åtgärdat några stora brister i spillvattennätet som har givit stora besparingar vad gäller pumpande av ovidkommande vatten i spillvattensystemet. Dricksvattenledningarna är i det stora hela av bra skick, därav få vattenläckor.

Miljö

Kommunen har många mindre avloppsanläggningar, ingen anläggning med kvävereduktionskrav. Jobb pågår med att effektivisera el och kemikalieförbrukning på verken. De flesta avloppsanläggningarna har mycket hög reduktion

på miljöbelastande substanser såsom närsalter. Verken lider dock av ovidkommande vatten från spillvattennätet, vilket ger höga energikostnader. En stor uppgift i framtiden blir att inför varje investering göra en energianalys, priset för energi kommer i allt högre grad styra driftkostnaderna för verksamheten.

Brukare

Hög VA-taxa på grund av höga kapitalkostnader för gjorda investeringar. Stor expansion i vissa samhällen, vilket ställer höga krav på ökad kapacitet i VA-systemet.

Ekonomi

Överskott i ekonomin på grund av inkomster från exploatering och nya anslutningar, pengar som avsätts för att betala nuvarande och framtida kapitalkostnader.

Strömstad

Kommentar

Process

Strömstad har en god framförhållning vad gäller ålder på ledningsnätet vilket bidrar till lägre utläckage av dricksvatten samt lägre inläckage av ovidkommande vatten i spillvattenssystemet dock finns det arbete kvar att göra i form av ledningssanering.

Miljö

Strömstad har i många år satsat på en hög ambitionsnivå vad gäller rening och var tidigt ute med en lösning på kväverening 1994 vilket tillsammans med god fosforreduktion ger Strömstad gott betyg med avseende på utsläpp. Strävan finns att öka andelen biologiska reningsprocesser inom spillvattenreningen, både vad gäller vattenreningen som slambehandlingen. Det sistnämnda kan exemplifieras genom anläggandet av vassbäddar som pågår för att ersätta mekanisk avvattning med tillhörande kemikaliebehov och elförbrukning.

I ett mer allmänt miljöperspektiv kan också Ekoparken nämnas som ett centrum för utbildning och mötesplats för hållbarhetsfrågor bl a kopplat till samhällets försörjningssystem. VA-verket har en stor och viktig del i detta, bl a passerar barn och ungdom i alla åldrar och får kunskap och insikt i miljöfrågor. En särskild

miljöinformatör är anställd. Arbetet pågår att säkra vattentäkternas skyddsområden.

Brukare

VA-verket är ett tydligt avgränsat ekonomiskt verksamhetsområde inom den kommunala förvaltningen som har haft full avgiftstäckning i många år. En tydlig politisk signal är att taxeutvecklingen skall hållas under kontroll vilket bl a innebär större krav på investeringsplanering och balanserade exploateringsavtal vid större utbyggnader av samhället. Strömstad befinner sig sedan ett antal år i en expansiv fas vilket har ökat kraven på kapacitet men även ökat kundunderlaget.

Ekonomi

Ur ett kundperspektiv får VA-kunderna i Strömstad mycket för pengarna i en jämförelse. Vatten av god kvalitet, en rening med hög ambition samt ett väl förvaltad system med god framförhållning vad gäller produktionsanläggningar och ledningsnät. Strömstad har satsat på att hålla en nivå på egen kompetens som möjliggör bl a att ledningssanering samt viss VA-utbyggnad kan bedrivas i egen regi vilket har visat sig vara kostnadseffektivt samt möjliggör en hög beredskap och därmed en tryggare samhällsförsörjning.